

De tyske flygtninge

Af Bent Nyskov

Da de russiske hære i slutningen af sidste verdenskrig stormede mod vest, drev de en mængde tyskere fra deres hjem. De flygtede for de fremstormende russere, som næppe behandlede den tyske civilbefolkning med fløjlschandsker.

Selv i denne situation gjorde den bekendte tyske grundighed sig gældende. Efterhånden som fronten nærmede sig, blev befolkningen beordret til at være klar til at flygte. Ordren havde tre trin, hvoraf sidste trin lød: »Klar til flugt om en time«.

Alt kørende materiel blev taget i brug, tog, biler, hestevogne og trillebøre. Mange kom til de østprøjsiske havne, hvorfra de med skib blev bragt videre til tyske havne længere mod vest - eller til Danmark, navnlig København. Fra disse danske havne blev de så transporteret rundt til næsten alle dele af Danmark, hvor de blev installeret i forsamlingshuse, skoler eller hoteller. Grenaa, ja hele Djursland, kom også til at mærke denne »anden tyske invasion«, og mange af dem kom til at bo i barakkerne mellem Tirstrup og flyvepladsen. Inde på selve flyvepladsen var der også etableret et par lejre, så det var ganske mange, der blev samlet dér.

Godt 300.000 tyske flygtninge kom på den måde til Danmark, og da det var dansk politik, at man ikke ville have opsuget så stort et antal tyskere i den danske befolkning, blev lejrene kort efter kapitulationen omgivet med pigtråd, og der blev etableret vagt omkring lejrene. I begyndelsen forestod modstandsbevægelsen denne vagt. Den blev afløst af CF'erne (civilforsva-

ret), som så senere blev afløst af det danske militær.

Mit kendskab til flygtninge begyndte i slutningen af maj 1945. Modstandsbevægelsen i Grenaa blev fra Ebeltoft civilforsvar spurgt, om man havde en mand, der kunne lidt tysk, og som ville påtage sig hvervet som lejrleder for flygtningelejrene ved Tirstrup. Jeg blev spurgt, sagde ja, og mødte så op i Tirstrup sammen med civilforsvarets leder i Ebeltoft, borgmester og toldforvalter Aasted.

Overtagelsesceremonien var meget kort og meget enkel. Jeg blev præsenteret for modstandsbevægelsens folk på stedet, fik lejren forevist, fik udleveret nogle dupliserede blanketter og et gummistempel og blev så ønsket held og lykke med arbejdet.

Blanketterne, jeg fik udleveret, var beregnet til proviantrekvisitioner, og gummistempelen havde den magiske virkning, at når jeg anbragte det nederst på en rekvisition og skrev under, gjaldt rekvisitionen som bestillingsseddel, rationeringsmærker og betaling hos købmanden. Det var så enkelt et system, at selv jeg kunne finde ud af det.

Madrationsernes størrelse var videnskabeligt beregnede. Rationerne var tilstrækkelige men ikke rigelige, og derfor var der naturligvis nogle, der forsøgte at få to portioner udleveret fra køkkenet. For at forhindre det, oprettede jeg et »folkeregister« for hver lejr, så jeg havde navn og fødselsdato for hver enkelt person. Dernæst hentedes jeg i de kontorbarakker, der lå uden for lejren, et antal blanketter (køresedler), som jeg indrettede til kontrols-

ler ved madudleveringen. Ved hver udlevering blev personens eller familiens madseddel forsynet med dato for udleveringen, så begrebet gengangere blev afskaffet. Beregningen af proviantrekvisitionerne var et ugentligt, stort arbejde, som jeg og mine to tyske kontorfolk sjældent var færdige med før langt ud på aftenen.

Al lejrenes kørsel blev foretaget med en hestevogn ude fra en af lejrene på flyvepladsområdet. Hvor hestene og vognen kom fra, ved jeg ikke, og jeg spurgte heller ikke. Det var bare en kendsgerning, at hestene og vognen var til stede, og at jeg havde brug for begge dele.

Til madlavning og tøjvask i lejrene skulle der naturligvis bruges noget brændsel, og det tyske militær havde fældet en hel del af træerne i skoven, men de havde da ladet rødderne blive tilbage. Disse blev nu udnyttet ved at jeg sendte to arbejdsfolk i skoven for at grave rødderne op og skille dem ad i håndterlige stykker, som så med hestevognen blev kørt rundt til de forskellige lejre. Arbejdet med at grave rødder op var hårdt, og jeg havde ikke bemyndigelse til at give nogen særration af mad, men det blev klaret med den proviant, der blev konfiskeret, når der ankom nye hold flygtninge. Den blev brugt som tilskud til dem, der arbejdede i skoven.

Efterhånden kom der flere flygtninge til lejrene. Skoler, hoteller og forsamlingshuse på Djursland og Mols blev tømt for beboere, som så blev sendt til Tirstrup-lejrene. Normalt vidste jeg, når der kom flere flygtninge, men en lørdag aften ankom der to danske militærbiler med 30 flygtninge. De havde været indkvarteret ved København og havde nu via »jungletrommen« fundet ud af, at deres ægtemænd/koner boede i Tirstrup-lejrene,

og så havde de fået lov til at komme dertil. En lørdag aften, og uden at der var givet besked på forhånd. Jeg sørgede for, at køkkenet udleverede dem noget »te« (det kaldte man den gang den væske, man fik, hvis man hældte varm vand over tørrede æbleblade), og så blev de i øvrigt installeret i en barak, der ikke var tag på, men til alt held slap vi for regn den nat.

Alle barakker var fyldte, men de kunne jo ikke blive i en barak, der ikke var tag på, så dagen efter lod jeg dem rykke ind i en barak uden for pigtråden. Jeg gav dem strenge ordrer på at blive ved barakken. Så skaffede jeg mig tilladelse fra englænderne på flyvepladsen til at disponere over de barakker, der lå i adskilt stand rundt omkring på flyvepladsområdet, fik løfte om al den transport, jeg havde behov for fra det tyske militær (der var da endnu 400 tyske soldater på flyvepladsen) og så tog jeg til den skovlejr, hvor der var bedst plads, og fortalte, at noget af deres familie var kommet dertil fra København, at der i løbet af dagen ville blive bragt materialer til en barak, og at når den var bygget, ville de få lov til at komme ud i lejren. Der var fagfolk blandt flygtningene, så sjældent er en barak rejst så godt og så hurtigt som denne.

En dag kom der en stafet fra en af skovlejrene med besked om, at en af mændene der var fundet i skoven med et skud gennem hovedet. Kort forinden havde jeg modtaget en officiel efterlysning efter en rovmorder, der mente at opholde sig i en af lejrene, så jeg ringede til militæret og bad om at få to soldater med ud at undersøge sagen. Den tyske forbindelsesofficer indbød jeg til at tage med.

Det blev en underlig procession: To danske soldater med stålhelmet, gevær og bajonet, en tysk marineofficer og

undertegnede i engelsk uniform uden distinktioner og med tysk pistol i bæltet. Vi marcherede mod indkørslen til flyvepladsen, som englænderne på det tidspunkt havde overtaget bevogtningen af. Den engelske soldat stod og kedede sig, men da han så os, hentede han sit gevær i vagthuset, tog ladegreb og så mistroisk på os. Jeg bad så de andre om at vente, til jeg havde fået talt med ham. Da jeg havde forklaret, at vi skulle ud at undersøge forholdene om en skudt tysker, blev han ganske uinteresset og lod os passere.

Vi blev ført til den døde tysker ude i skoven, og det var klart og tydeligt et selvmord. Han var faldet forover og lå på pistolen, som han holdt i sin højre hånd.

Og hvad gør man så? Han blev bragt til lejren, og jeg underrettede kriminalpolitiet i Grenaa om det passerede, men der fik jeg at vide, at det var engelsk område, og at de intet havde der at gøre. Så meldte jeg det til det engelske hovedkvarter, hvor jeg fik at vide, at nu havde de vadet i blod fra Rhinen og hertil, og så skulle jeg ikke komme og ulejlig dem med, at en enkelt tysker havde skudt sig. Jeg blev venligt, men bestemt, vist til udgangen. Så var der jo ikke andet at gøre end at bestille begravelse ved præsten og annullere kortet i »folkeregistret«, og så var den sag slut.

Engang ankom der en kommission, som skulle registrere alle allierede flygtninge, da de skulle sendes hjem. Der var nogle polakker i lejren inde ved Tirstrup, og nogle havde jeg fået flyttet til en gård, der lå inde på flyvepladsen. Da vi kom op på gården, fortalte jeg, at de nu skulle registreres for at blive sendt hjem. En af mændene var på det tidspunkt ude på markarbejde, og en dreng blev derfor sendt ud efter ham. Da polakken hørte, hvad

det drejede sig om, løb han mod gården så hurtigt, at hjertet ikke holdt til farten. Af bare iver efter at komme hurtigt hjem, kom han aldrig hjem. Også han blev begravet ved Tirstrup. Jeg fik så hans efterladenskaber sendt til mit kontor, og i hans papirer så jeg et foto af ham, hans kone og hans to børn ved et tændt juletræ. Sjældent har jeg set børn med så strålende øjne. Det dødsfald gjorde mere ondt på mig end de andre, jeg oplevede.

Tyskerne var utroligt opfindsomme. De tørrede æbleblade, som blev solgt under betegnelsen »te«, blev der naturligvis lavet te af. Når det var sket, blev bladene tørret, og så blev der lavet te en gang mere; men historien er ikke slut. Bladene blev tørret endnu en gang, og så blev de anvendt som pibetobak, og når det var røget, blev asken brugt som snus. Nej, der gik intet til spille.

Kun i få af stuerne, hvor der normalt boede 6-8 personer, var der kakkelovne, men vinteren nærmede sig jo efterhånden. Imidlertid var der i lagerbygningerne ved siden af lejren en mængde forskellige varer, blandt andet 54 kakkelovne. Alt hvad der lå i de barakker var vist nok engelsk krigsbytte, men nød lærer jo som bekendt nøgen kvinde et og andet, og da der ikke var vagt, og da jeg havde god brug for dem i lejrene, lod jeg proviantvognen hente dem, og tyskerne fik dem så selv stillet op, så det blev en billig foranstaltning.

Mit hverv som lejrchef begyndte i maj måned og sluttede i begyndelsen af oktober 1945.

Denne periode blev for mig en ejendommelig afslutning på besættelsen. Kort tid før 5. maj blev jeg beskudt af tyske soldater, og derfor nærede jeg ikke særlige venlige følelser over for alt, der var tysk.

Jeg var indstillet på, at tingene skulle fungere, og at det ikke skulle koste vort samfund mere end højst nødvendigt. Sådan kom det også til at gå, og jeg lærte, at man også kan administrere under primitive forhold.

Jeg lærte også at kende forskellen mellem tysk og nazisme. Ikke alle tyskere var nazister, og vi danskere forstår næppe, hvor vanskeligt det er at leve i et land uden at være tilhænger af det regerende diktatur.

Måtte vi aldrig lære det!

Efterskrift

Til beretningen om sommeren 1945 i flygtningelejren i Tirstrup kan vi tilføje nogle bemærkninger om flygtningenes forhold i selve Grenaa.

De første tyske flygtninge, kvinder og børn samt gamle mænd, kom den 20. marts 1945, og alene i den første uge ankom 290 personer.

Indkvarteringen skete i feriekolonien Solhytten, hotel Havlund, Pavillon, Afholdshotellet på Storegade, Badehotellet Grenaa Strand og ikke mindre end 37 sommerhuse.

Et par dage efter 5. maj fik modstandsbevægelsen en opringning fra den tyske flygtningeleder, der iøvrigt viste sig at være en kompetent og tiltalende dame.

De for tyskerne kaotiske forhold i besættelsens sidste tid og vore glade befrielsesdage, bevirkede at flygtningene ikke vidste hverken ud eller ind.

Det tyske militær havde forestået forsyning af fødemidler til flygtningene. Nu var tyskerne ude af spillet, og hvad så?

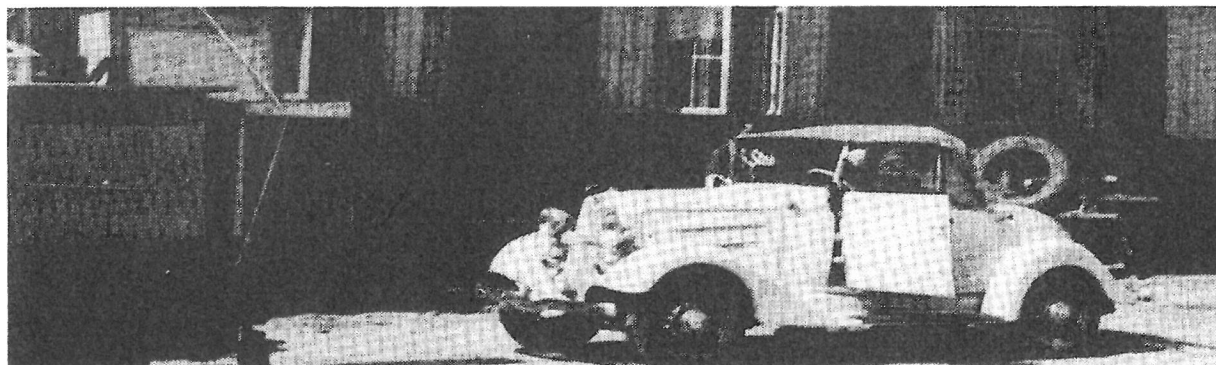
Vi fik at vide, at Solhytten var udgået for mad, og de andre steder kunne man også se bunden af provianten.

Sammen med ovennævnte leder besøgte vi forholdene og fik, med kommunens bistand, organiseret nogle forsyninger. I løbet af sommeren blev flygtningene sendt andre steder hen, en del vist til Tirstrup, som i efterårets løb voksede til at omfatte et tusindtal af flygtninge.

J. W.

Modstandsbevægelsens folk i Tirstrup. Det var dem, der først forestod administrationen og bevogtningen af flygtningelejrene.

Jeg fik en del besøg fra modstandsbevægelsen i Grenaa. Her Berings bil uden for en af barakkerne.

Bodil (nu Wulff) og jeg fotograferet af Jens Wulff uden for mit kontor, der ligger lige til højre for indgangen. Det lå helt oppe ved indgangen til lejren.